

Ontwikkelingsvolgmodel Jonge Kinderen

**Ontwikkelingslijnen
Zintuiglijke ontwikkeling**

Inhoud

<i>JK Zintuiglijke ontwikkeling: Auditieve waarneming</i>	3
<i>JK Zintuiglijke ontwikkeling: Visuele waarneming</i>	6
<i>JK Zintuiglijke ontwikkeling: Tastwaarneming</i>	9

JK Zintuiglijke ontwikkeling: Auditieve waarneming

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Gerichte luisterhouding.

Onthoudt en zegt zinnen met 5-7 woorden of versjes met meer dan 4 regels na.
Klapt woorden in een zin.

Geeft aan of twee woorden hetzelfde of verschillend klinken; deelt woorden op in woorddelen.

Rijmt met visuele ondersteuning. Kan van twee woorden één woord maken.

Rijmt met eenvoudige woorden (eindrijm). Verbindt woorddelen tot woorden.

Synthetiseert mkm woorden met een eenvoudige structuur; Rijmt met rijmbegin. (wisselen van eindklank)

Synthetiseert moeilijke mmkm of mkmm woorden en analyseert eenlettergrepige woorden. Isoleert een klinker in een woord. Heeft interesse in verklanken van geschreven teksten. Klanken/woorden worden aan tekens gekoppeld, het leesproces komt op gang.

Herkent auditief aangeboden mmkm woorden (etc) in geschreven tekst. Vlotte klank-tekenkoppeling is tot stand gekomen.

Basale ontwikkelingen:

globaal..... gedetailleerd
concreet..... abstract

Observaties:

Acties: luisteren, onderscheiden, onthouden, herkennen, vergelijken, benoemen, nazeggen, synthetiseren, analyseren.

Observatiewijzer:	<ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ auditiële identificatie: ♦ auditiële discriminatie: ♦ auditiële synthese: ♦ auditiële analyse: ♦ auditief geheugen: ♦ temporeel ordenen: ♦ gerichte luisterhouding: ♦ actieve luisterhouding: ♦ objectivering: ♦ fonologisch bewustzijn: 	<p>laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien</p> <p>heeft actief, gericht, explorerend gedrag</p> <p>geeft zelf zin aan de activiteit</p> <p>herkent geluiden/klanken</p> <p>onderscheidt geluiden/klanken</p> <p>voegt klanken samen (tot een woord)</p> <p>ontleedt klanken van woorden in volgorde ontleden</p> <p>onthoudt geluiden, woorden, zinnen, verhalen</p> <p>ordent naar de tijd/volgorde</p> <p>luister gericht</p> <p>luistert betrokken</p> <p>ziet vorm en betekenis los van elkaar</p> <p>heeft de vaardigheid om de aandacht te richten op bepaalde kenmerken en segmenten van de klankvorm van gesproken taal</p>
--------------------------	--	---

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Bijv. het kind gaat met de fiets naar school. We gaan een boek kopen voor oma. Klapt: ik-ga-naar-huis.	Bijv. stop - stap, deur - duur, meer - mier. Bijv. meer - mees, spoor - stoor. Herkent naam in een zin met andere namen. Klapt: voet-bal-te-le-visie. Kan kiezen uit twee plaatjes welke er op maan rijmt. Verbindt samengestelde woorden: (deur-knop)	Rijmt met eenvoudige woorden. Maakt er een spel van; tak-bak. Ik koop een voet-bal. Wij eten ap-pels. Eindrijm: boot – goot, bal – mal, eten – weten.	Bijvoorbeeld: p-o-p, b-oo-m, r-eu-s. Beginrijm: Boom-boot, huis-huil.	Bijvoorbeeld: l-oo-p-t, p-oe-t-s, f-l-e-s, s-t-r-oo-m. Isoleren van een klinker: <u>p</u> oes, <u>o</u> ek, <u>z</u> oet.	(Afhankelijk van de leesmethode) spellend of met woordbeeld.
--	--	---	---	---	--

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Auditieve waarneming

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Verkent de klankkleur: bootst instrumenten na, herkent stemmen en maakt geluiden met en op materialen. ♦ Vertelt een verhaaltje terug. ♦ Klapt in korte zinnen bij elk woord. ♦ Luisterhouding breidt zich uit, weet wanneer er aandachtig geluisterd moet worden. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Hoort verschillen tussen twee woorden, bijv. <i>mis</i> en <i>mus</i>. ♦ Verdeelt woorden in lettergrepen (klappen). ♦ Oriëntatie op rijmen: rijmt korte en bekende woorden. ♦ Hoort een bepaald woord in een reeks woorden. ♦ Hoort een trefwoord in een zin of verhaal. ♦ Onthoudt twee opdrachten tegelijkertijd en voert deze uit. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Rijmt spontaan woorden met eindrijm. ♦ Maakt rijmzinnen in bekende versjes af, onzinrijmen. ♦ Zoekt twee en drie rijmplaatjes bij elkaar. ♦ Rijmt met eenvoudige meer-lettergrepige woorden. ♦ Legt voor elk woord in een zin een blokje, klapt, stapt. ♦ Sorteert plaatjes op gelijke eindklank. ♦ Doet ritmische geluiden in ritme goed na. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Hoort eerste/ laatste woord in een zin. ♦ Sorteert rijmen van woorden en plaatjes met beginrijm. ♦ Hoort eerste / laatste woord in een reeks van 3-5 woorden. ♦ Hoort verschil tussen lange en korte woorden. ♦ Hoort kleine verschillen in woorden. ♦ Synthese van korte woorden (mkm). ♦ Voert meervoudige opdracht uit. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Analyseert mkm-woorden. ♦ Analyseert klinker uit mkm- mkmm-mmkm-woorden. ♦ Voegt lettergrepen van een lang woord samen tot een woord. ♦ Voegt 2-3 woorden samen tot een nieuw woord. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Zegt lange onzinwoorden na. ♦ Zegt 3-4 cijfers na. ♦ Analyseert meerlettergrepige woorden. ♦ Maakt zelf een rijmend versje. ♦ Vertelt zelf een verhaaltje met dezelfde woorden na.
---	---	---	--	---	--

JK Zintuiglijke ontwikkeling: Visuele waarneming

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Onderscheidt afbeeldingen met verschillende concrete voorstellingen.

Maakt puzzels met gedetailleerde concrete voorstellingen en tekent eenvoudige figuren na.
Kent de kleuren en gebruikt deze functioneel.

Onderscheidt abstracte vormen van elkaar.

Legt abstracte figuren na en onthoudt en benoemt geometrische figuren.
Herkennt letters.

Onderscheidt letters, woorden, cijfers en getallen van elkaar en benoemt deze (klankteken koppeling).

Benoemt de letters en cijfers en leest eenvoudige (medeklinker-klinker-medeklinker) woorden en teksten (aanvankelijk lezen).

Basale ontwikkelingen:

globaal ..... gedetailleerd
concreet ..... abstract
eenvoudige voorstelling ..... complexe voorstelling

Observaties:

Acties: kijken, onderscheiden (discriminatie), vergelijken, herkennen (identificatie), benoemen, samenvoegen (synthese), ontleden (analyse), onthouden (geheugen).

Observatiewijzer:	<ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ visuele identificatie: ♦ visuele discriminatie: ♦ visuele analyse: ♦ visuele synthese: ♦ visueel geheugen: ♦ figuur - achtergrond waarneming: ♦ zoekt compensatie: ♦ gerichtheid: 	<p>laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien</p> <p>heeft actief, gericht, explorerend gedrag</p> <p>geeft zelf zin aan de activiteit</p> <p>herkent en benoemt figuren/patronen</p> <p>onderscheidt figuren/patronen</p> <p>ontleedt figuren/patronen</p> <p>voegt figuren/patronen samen</p> <p>onthoudt figuren/patronen</p> <p>onderscheidt wat voorop en op de achtergrond staat</p> <p>zoekt naar alternatieve vormen van waarnemen</p> <p>stuurt de waarneming</p>
--------------------------	---	---

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Geeft de overeenkomsten en verschillen van platen met een concrete voorstelling aan.	Maakt puzzels van meer dan 20 stukjes met een gedetailleerde voorstelling. Tekent een cirkel, vierkant, driehoek en kruis na. Kent de kleuren: oranje, paars, etc. en gebruikt deze functioneel, bijv. 'ik verf de vlag oranje'.	Onderscheidt losse letters en cijfers van elkaar. Onderscheidt de geometrische vormen van elkaar (Logical blocks). Herkent eenvoudige geometrische figuren in andere voorstellingen/platen.	Stelt puzzels met abstracte vormen samen, bijv. figuren, cijfers, e.d. Benoemt cirkel, vierkant, driehoek, rechthoek. Onderscheidt eenvoudige eenlettergrepige woorden van elkaar, bijv. roos - rook.	Herkent lettercombinaties in eenlettergrepige woorden, bijv. stap - stil. Schrijft een tekstje over met korte woorden.	Leest korte woorden, zinnen en teksten. Het leesproces is duidelijk op gang.
--	--	---	---	---	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Visuele waarneming

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Geeft overeenkomsten en verschillen aan tussen twee bijna identieke afbeeldingen. ♦ Onderscheidt en onthoudt (Memory): verschillen in beperkt aantal plaatjes. ♦ Vergelijkt en benoemt de verschillen in grootte, omvang, lengte van dezelfde voorwerpen. ♦ Wijst verschillende kleuren van een afbeelding aan en benoemt ze. ♦ 'Leest' picto's. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Heeft soms nog hulp nodig bij het herkennen van de symbolen op het planbord. ♦ Maakt puzzels met een gedetailleerde voorstelling van meer dan twintig stukjes. ♦ Herkent en benoemt mengkleuren en gebruikt ze functioneel. ♦ Tekent geometrische figuren na (cirkel, vierkant, driehoek, kruis). ♦ Geeft aan wat er ontbreekt in een concrete voorstelling. ♦ Kimspelletjes (3-5 voorwerpen of plaatjes onthouden). 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Herkent letter uit de eigen naam. ♦ Merkt veranderingen in volgorde, richting, houding op. ♦ Hanteert visuele symbolen bijv. picto's. ♦ Hanteert symbolen op het planbord. ♦ Onderscheidt en benoemt vormen als streepje, rondje, lijn etc. zoals in het schrijven terug is te zien. ♦ Geeft verschillen tussen letters en cijfers aan. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Herkent letters en cijfers tussen andere letters en cijfers. ♦ Ziet afwijkende letter tussen gelijke letters. ♦ Onderscheidt en onthoudt (Memory): verschillen in groter aantal plaatjes. ♦ Vergelijkt korte woorden, die bijna gelijk zijn (moe – koe). 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Ziet bepaalde letter tussen andere letters bijv. in woorden, zinnen. ♦ Herkent lettercombinaties. ♦ Herkent bepaald woord tussen andere woorden. ♦ Vindt twee dezelfde woorden tussen andere woorden. ♦ Wijst plaats van een bepaalde letter in een woord aan. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Herkent bepaalde lettercombinaties in een woord en benoemt ze. ♦ Herkent getalcombinaties in een woord en benoemt ze. ♦ Wijst plaats van een bepaald woord in een zin aan. ♦ Herkent combinaties van medeklinkers en benoemt ze (bijv. sch, tje).
--	---	--	---	--	--

JK Zintuiglijke ontwikkeling: Tastwaarneming

KL	4		5		6	
Niveau	9	10	11	12	13	14

Kan tastervaringen uit geheugen oproepen. Voelt en benoemt wat het verschil is tussen twee dagelijkse voorwerpen of materialen.

Beschrijft en benoemt concrete voorwerpen tijdens tastspel
Beschrijft hoe ze eruit zien en hoe ze aanvoelen.

Onderscheidt op de tast eenvoudige geometrische figuren, kan deze sorteren op basis van tactiele informatie

Beschrijft en benoemt geometrische figuren.

Geeft gedetailleerde verschillen aan, onderscheidt en benoemt abstracte figuren (bijv. letters en cijfers) Kan de aangeboden letters en cijfers op de tast benoemen

Benoemt alle symbolen op de tast. (o.a. letters en cijfers). Kan op de tast woorden leggen met mkm structuur. Kan rekenspelletjes op de tast uitvoeren

---

Basale ontwikkelingen:

globaal..... gedetailleerd
concreet..... abstract
accent op voelervaring: pakken, manipuleren..... accent op zien en horen

---

Observaties:

Acties: voelen, tasten, manipuleren, kijken, voorstellen, combineren.

Observatiewijzer:	<ul style="list-style-type: none"> ♦ initiatief: ♦ betrokkenheid: ♦ betekenisverlening: ♦ gevoeligheid tactiele waarneming: ♦ voorstellingsvermogen: ♦ differentiatie in beschrijving: ♦ woordenschat: ♦ taalbegrip: ♦ taalgebruik: ♦ nauwkeurigheid: ♦ gerichtheid: 	<p>laat handelingsgericht, ondernemend, initiërend gedrag zien</p> <p>heeft actief, gericht, explorerend gedrag</p> <p>geeft zelf zin aan de activiteit</p> <p>neemt tactiele ervaringen op passende wijze waar</p> <p>maakt zich een bepaalde voorstelling</p> <p>geven verfijnde verschillen en overeenkomsten aan</p> <p>heeft een passende variatie in woordbegrip en woordgebruik</p> <p>begrijpt de taal</p> <p>gebruikt de taal op passende wijze</p> <p>neemt precies waar</p> <p>stuurt de waarneming</p>
--------------------------	--	--

Concrete omschrijvingen ontwikkelingsfasen:

Benoemt tijdens het tasten de concrete verschillen bij speelgoed: puzzelstukjes, kwast, potlood etc., dik, klein, etc.	Beschrijft en benoemt: bal, knikker, speelgoed, blokje, etc. Geeft verschillen aan tussen: warm - koud, groot - klein, dik - dun, hard - zacht, glad - ruw, e.d.	Onderscheidt en sorteert op de tast: vierkanten, cirkels, driehoeken (3- en 2-dimensionaal).	Beschrijft en benoemt: cirkel, vierkant, driehoek, rechthoek, etc. (3- en 2-dimensionaal).	Geeft verschillen aan tussen materialen: plastic, hout, glas. Beschrijft een asymmetrische vorm. Geeft meerdere verschillen aan: materiaal, vorm, grootte. Herkent op de tast letters en cijfers die aangeboden zijn.	Benoemt letters, cijfers, e.d. Kan woorden leggen en getallen zoeken op de tast.
--	--	--	--	--	---

Beschrijving tussendoelen / indicatoren: Tastwaarneming

<ul style="list-style-type: none"> ♦ Verkent verschillende prikkels: warm, koud, zacht, ruw, licht, zwaar, etc. ♦ Geeft verschillen aan tussen groot - klein, dik - dun, etc. ♦ Leert taal die bij bepaalde tactiele prikkels hoort. ♦ Benoemt concrete verschillen tussen voorwerpen die betast worden. ♦ Herkent en onderscheidt smaken. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Herkent en onderscheidt geuren en smaken. ♦ Schat vooraf bepaalde kenmerken in (licht, koud etc.) en controleert deze door tactiele waarneming. ♦ Voelt patronen/ afbeeldingen en herkent deze in andere figuren. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Maakt onderscheid door tastwaarneming tussen cirkel, vierkant en driehoek, zowel 2- als 3-dimensionaal. ♦ Geeft een aantal kenmerken aan en raadt en voelt welke figuur het is. ♦ Onderscheidt door middel van gevoel: licht - zwaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Legt patronen na met de geometrische figuren. ♦ Beschrijft en benoemt geometrische figuren: cirkel, vierkant, driehoek, rechthoek, ovaal etc. ♦ Onderscheidt symmetrische en asymmetrische vormen. ♦ Onderscheidt door middel van gevoel: warm-lauw, koud-koel. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Onderscheidt abstracte figuren (bijv. cijfers en letters). ♦ Geeft gedetailleerd verschillen tussen abstracte figuren aan. ♦ Geeft in patronen aan welke geometrische figuren er in zitten en laat dit door tactiele waarnemingen controleren. 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Benoemt letters en cijfers m.b.v. schuurpapier en letters. ♦ Voelt abstracte tekens bijv. Griekse letter en herkent deze.
---	---	---	--	--	--